

TEOLOŠKO RAZMIŠLJANJE O SUVREMENIM MARIJANSKIM ZAHVALNICAMA I DAROVIMA »EX-VOTO«

DR. MARIJAN BIŠKUP, OP

Diljem kršćanskog svijeta – pa tako i u Hrvatskoj – susrećemo brojna svetišta u čast Majke Božje i svetaca ukrašena zahvalnicama i hodočasničkim »ex-voto« darovima koji govore o vjerskoj, kulturnoj i društvenoj prošlosti minulih povijesnih razdoblja i naraštaja.

I. DAROVI »EX-VOTO«

Ljudi često nailaze na mnoge bazizlazne situacije i nesigurnosti u kojima se osjećaju slabima i nemoćnima. Svjesni svoga stanja preporučuju se Bogu, traže posredovanje neba i obećaju da će nešto učiniti u znak zahvalnosti za dobivenu milost. Riječ je dakle o daru učinjenom u zahvalu za izvanrednu pomoć koju se je zadobilo; to je priznanje posrednikove moći, dar koji je uslijedio zbog učinjenog zavjeta.

O pojmu »ex-voto« govori se u enciklopedijama, teološkim rječnicima i učenicim raspravama.¹ Postoji više definicija toga pojma, ovisno o tome pod kakvim mu se vidom pristupa: teološkim, povijesnim, medicinskim ili općedruštvenim. Veoma jasan prikaz značenja izraza dao je francuski medievist Michel Mollat.

---

¹ H. BOELAARS, *Riflessioni sul voto*, *Studia Moralia*, br. XVI (1978), str. 129–165; B. COUSIN, *Ex-voto de Provence*. Images de la religion populaire et de la vie d'autrefois, Paris, Desclée de Brouwer, 1981; ISTI, *Le miracle et le quotidien*. Les ex-voto provençaux images d'une société, Aix-en-Provence, 1983; R. CREUX, *Les ex voto racontent*, Fontainemore, Flammarion, 1979; A. FERRUA, *Ex-voto*, *Dizionario ecclesiastico*, v. I, Torino, Unione tipografico, 1953, str. 1048; J. LECLERCQ, *Ex-voto*, *Dictionnaire d'archéologie chrétienne et de liturgie*, v. VI/1, st. 1037–1049; M. MOLLAT, *Etudes d'histoire maritime*, Torino, Bottega d'Erasmus, 1977, str. 503–513; H. SCHAUERTE, *Votiv und Weihgaben*, *Lexikon für Theologie und Kirche*, v. X, Freiburg, Herder, 1965, st. 897–898; P. SEBILLOT, *Les ex-voto*, *Revue des traditions populaires*, g. 21, br. 4–5 (1906), str. 161–165; A. TEMPÈRA, *Il linguaggio della pietà mariana negli ex-voto*, *Testimonianze romane*, Roma, Marianum, 1977.

»Ex-voto' je predmet darovan božanstvu ili nadnaravnom biću u vidu ispunjenja nekog zavjeta i kao znak za postignutu milost. Zbog toga se izraz 'ex-voto suscepto' (u skladu s učinjenim zavjetom) pripisuje upravo toj vrsti predmeta.² Čovjek traži nadnaravno posredništvo protiv od sebe jačih prirodnih sila. U kršćanstvu su ti zavjeti i darovi upravljani izravno samom Bogočovjeku, Isusu Kristu, »koji je prošao ovom zemljom čineći dobro« (usp. Dj 10,38) i koji nas je otkupio svojom smrću na križu: »Zahvaljujem Raspetom Kristu i Majci Mariji na sretnom ozdravljenju moje djece, i to bez ikakvih posljedica. I dalje pod njihovu zaštitu stavljam cijelu svoju obitelj.«³ Ipak treba naglasiti da su kršćanske zahvalnice kao i zavjetni darovi »ex-voto« najčešće upravljani Mariji i to zato jer je ona Bogorodica, Majka Božja kojoj je namijenjena posebna uloga u povijesti spasenja. Marijine štovateljke nadahnjivale su i poticale riječi koje je Krist s križa uputio svojoj Majci: »Ženo, evo ti sina« i apostolu Ivanu, kojeg je ljubio: »Evo ti majke« (Iv 19,26–27). Mariji se pridaju brojni naslovi pod kojima joj se vjernici zavjetuju i daruju »ex-voto« predmete: Milosna Majka Božja, Gospa od zdravlja, Zvijezda mora, Marija pomoćnica kršćana itd. Marija nije nikakva poganska božica. Ona na rukama drži Isusa Krista, Bogočovjeka, kojemu izručuje molitve i prošnje onih koji joj se utječu za pomoć jer »zakon moljenja je i zakon vjerovanja«.

Osim posebnog štovanja Majke Božje vjernici su se često utjecali za pomoć svecima čudotvorcima koji su određenim čudesnim postupcima izazivali pažnju i pouzdanje ljudi u kakvoj teškoj i, ljudski govoreći, izgubljenoj situaciji. Stoga ne smiju djelovati čudno brojni »ex-voto« darovi mornara u čast sv. Nikole. Drugi, ali i ne manje važan, razlog zavjeta i dara »ex-voto« pripadnika nekih zanimanja pojedinim svecima jest činjenica da su se ti sveci i sami bavili tim zanimanjem pa mogu lakše shvatiti i biti na pomoći ljudima koji rade i žive u tim staležima, npr. sv. Petru su se utjecali za pomoć ribari, sv. Kuzmi i Damjanu liječnici itd.⁴

Uz dosad rečeno neophodno je spomenuti da svaki dar »ex-voto« izražava vjerski i društveni sadržaj zavjeta. To je čin zahvale preko kojega se ostvaruje osobni odnos darovatelja dara s nadnaravnim svijetom i ujedno spomen-predmet nekog važnog minulog događaja. Dar »ex-voto« može se ostvariti preko neke slike ili pak preko jednostavnog predmeta, pločice iz lima, kositra, zlata, srebra, bjelokosti ili izrezbarenog drveta na kome je ispisana zahvala te ime i prezime, odnosno samo inicijali, onoga koji tim darom ispunjava zavjet. Slikane darove »ex-voto« najprije, sredinom 15. stoljeća, susrećemo u talijanskim svetištima u Ceseni i Viterbu, odakle se veoma brzo šire po cijeloj Evropi pa tako i u nas.⁵ Susrećemo ih još i danas, premda u manjoj mjeri nego u minulim stoljećima.

² M. MOLLAT, *nav. dj.*, str. 505; usp. B. COUSIN, *Le miracle et le quotidien*, str. 14; A. FERRUA, *nav. dj.*, str. 1048.

³ *Marija*, g. 18, br. 11 (1980), str. 356.

⁴ Usp. M. MOLLAT, *nav. dj.*; B. COUSIN, *nav. dj.*

⁵ Usp. M. MOLLAT, *nav. dj.*; B. COUSIN, *Ex-voto de Provençe*, str. 15.

Suvremeni hodočasnici radije i češće upotrebljavaju napisane zavjetne darove jer oni jasnije i potpunije izražavaju svu širinu vjerskog osjećanja izraženog u daru »ex-voto«. Svi ti oblici ostvarenja dara »ex-voto« na neki način žele biti poosobljeni. Kod slike to se ostvaruje najprije preko prikaza Majke Božje ili sveca kojega se zamolilo za pomoć, a zatim i prikazom lika darovatelja. Tako vjernik u određenom smislu nadnaravnom biću daruje samoga sebe. Preko zavjetnog dara želi se uspostaviti izravan odnos, dodir između darovatelja s jedne i Majke Božje ili sveca s druge strane. Upravo radi toga darovani se predmet stavlja ispred slike Bogorodice ili svetaca ili pak na sam oltar. Sve se to redovito odvija u sklopu uobičajenih hodočašća u marijanska i svetačka svetišta.⁶

Više je vrsta darova »ex-voto« gledom na nakanu darovatelja. Na prvom mjestu treba spomenuti zahvalne »ex-voto« darove. Oni su najbrojniji i najčešće su izraz duboke zahvalnosti za postignuto nadnaravno posredovanje: »Zahvaljujem se Majci Božjoj onoliko puta, koliko je pijeska na zemlji i kapljica u moru, jer me je uslišala, i nadam se da će i ubuduće biti obrana i pomoć meni, mojoj djeci i djeci moje djece.«⁷ Osim ovih postoje i »ex-voto« čini umilostivljenja (prozbeni), koji su učinjeni prije samog postignuća milosti. Njima se nekako želi ubrzati ostvarenje nadnaravnog posredovanja ili u nekom smislu »prisiliti« Majku Božju ili svece zaštitnike da molitelju udijele traženu milost: »Majko Božja, Čudotvorna Gospe Sinjska, pomози mi u mojoj potrebi i daj mi lijepo zdravlje i sreću. Isprosi mi od Boga snagu da mogu izdržati svoje poteškoće. Pomози mi, Gospe Sinjska i svi sveti Božji! Spasite me sirotu u tuđem svijetu.«⁸ Treću grupu tvore »ex-voto« spomen-darovi koji podsjećaju na neki teški događaj zbog kojega se zavapilo za nadnaravnu pomoć i posredovanje: »Presveta i mila Majčice Božja! Zahvaljujem Ti se na čudesnom ozdravljenju koje je sve liječnike zapanjilo. Ostat će mi za cijeli život uspomena na uzvišeni momenat milosti koji se ne da riječima opisati. Budi nam, molimo Te i nadalje na pomoć.«⁹ Ovima se mogu pribrojiti i profilaktički »ex-voto« zavjeti kojima se želi isprositi zaštita od teških i nepredvidivih opasnosti u kakve se može upasti svojom krivnjom ili/i zbog raznih objektivnih teškoća: »Preporučujem dragoj Gospi sebe i svoju djecu da ih čuva od svakoga zla, osobito slaba društva i slaba put.«¹⁰

Osim slučajeva zajedničke zahvale, kada npr. posada nekog broda, spašena u brodolomu, hodočasti u svetište i prinosi svoj zajednički dar, »ex-voto« je

⁶ Usp. M. MOLLAT, *nav. dj.*; usp. B. COUSIN, *Le miracle et le quotidien*, str. 14 sl.

⁷ *Marija*, g. 5, br. 5 (1967), str. 237.

⁸ *Marija*, g. 20, br. 1 (1982), str. 36; usp. J. ŠETKA, *Gospa Sinjska. Povijest svetišta Majke Božje u Sinju*, Sinj, 1983.

⁹ *Marijin Trsat*, Vjesnik svetišta, g. 1, br. 3 (1967), str. 15; usp. P. CVEKAN, *Trsatsko svetište Majke Božje Milosti i franjevci njeni čuvari*, Trsat, 1985; B. DUDA, *Nazaretska poruka Marijina Trsata o 700-ljetnici Majke Božje Trsatske*, Zagreb, Hrvatska franjevačka provincija sv. Ćirila i Metoda, 1991; G. ĐURAK, *Marijo Majko našeg Trsata*, Čakovec, b. g.; E. HOŠKO, *Na vrhu trsatskih stuba*, Rijeka, 1991; *Prošlost i sadašnjost trsatskog svetišta*, Radovi Mariološkog simpozija (Trsat, 1990), Rijeka, *Dometi*, g. 24, sv. 1/2/3, 1991.

¹⁰ *Marija*, g. 22, br. 2 (1984), str. 79.

redovito svjedok pojedinačnoga iznenadnog događaja u kojem je darovatelj imao izravni dodir s nadnaravnim zaštitnikom i bez kleričkog posredovanja. Uza sve to dar »ex-voto« ipak nadilazi samo osobni događaj i samo individualna obilježja jer on – ostavljen u svetištu – postaje i ostaje primjer božanske moći, svjedok njegove djelotvornosti i neprestani poticaj pobožnosti drugim vjernicima. Zavjetni darovi »ex-voto« nenametljivo ali veoma snažno sugeriraju hodočasnicima da u sličnim teškoćama i neprilikama i oni učine isto, tj. da zaištu nadnaravno posredovanje Marije i svetaca. Zavjetni »ex-voto« darovi, kao što je već rečeno, predstavljaju očitovanje ljudske nemoći i izraz su vjerničkog utjecanja višoj sili koja jedina može ukloniti ili bar ublažiti naše teškoće i slabosti. Upravo zbog toga zavjetne se darove »ex-voto« nikako ne može svesti na obične izraze folklo- ra, praznovjerja ili na rubna očitovanja pobožnosti.¹¹

Zavjetni »ex-voto« darovi nisu samo darovi siromašnog i neukoga puka. Poznato je da su u srednjem vijeku, pa i kasnije, ljudi iz kraljevskih, plemićkih i drugih visokih društvenih slojeva svojim »ex-voto« darovima potvrdili da dijele vjersku praksu najširih slojeva ljudi. Ilustracije radi spomenimo samo nekoliko slučajeva. Normanski vojskovođa Vilim Osvajač, poslije odlučujuće pobjede kod Hastingsa 1066. i nakon preuzimanja engleske kraljevske krune (25. 12. 1066), dao je u zahvalu sagraditi jednu kapelu. Francuska kraljica Margareta iz Provan- se, vraćajući se s mužem i sinom iz Svete Zemlje, 1254. nedaleko od Cipra našla se u velikoj oluji. Tom zgodom zavjetovala se da će, bude li spašena, u čast sv. Nikole iz Porta dati osveću svotu novca za njegovu crkvu. Naša plemkinja Bar- bara Frankopan 1476. daruje Trsatu veoma poznati moćnik s posvetom: »Na slavu Bogu i pričistoj Bogomateri da je ona pomaže i da joj se smiluje.«¹² Stoti- njak godina kasnije, hrvatski ban Toma Bakač-Erdödy zavjetuje se i daruje Go- spi Trsatskoj srebrni kip Madone s Djetetom.¹³ Njemački pisac Johann Wolfgang Goethe (1742–1832) osobno je napravio skicu »ex-voto« dara koji je potom dao objesiti na zid crkve sv. Roka u Ringenu.¹⁴

II. ZAHVALNICE I »EX-VOTO« DAROVI MARIJANSKIH SVETIŠTA

Svetišta i kapele zavjetnih darova, smješteni uz naša najpoznatija marijanska hodočasnička središta, svjedoče da su se naši preci i ljudi našeg vremena, priti- snuti mnogim osobnim i zajedničkim životnim nedaćama, često utjecali Mariji za pomoć. Zbog kratkoće vremena omeđiti ćemo se na tri najpoznatija središta

¹¹ Usp. M. MOLLAT, *nav. dj.*, B. COUSIN, *Le miracle et le quotidien*, str. 14 sl.; J. BUR, *Pour comprendre la Vierge Marie dans le mystère du Christ et de l'Eglise*, Paris, Cherf, 1992; F. A. ISAMBERT, *Le sens du sacré. Fête et religion populaire*, Paris, Les éditions de Minuit, 1982.

¹² Usp. B. DUDA, *nav. dj.*, str. 13; E. HOŠKO, *nav. dj.*, str. 53–56; M. MOLLAT, *nav. dj.*, str. 507–508; B. COUSIN, *Le miracle et le quotidien*, str. 15 sl.

¹³ Usp. B. DUDA, *nav. dj.*, str. 14; E. HOŠKO, *nav. dj.*, str. 93–97.

¹⁴ R. CREUX, *nav. dj.*, str. 10.

marijanske pobožnosti u nas: Mariju Bisticu, Trsat i Sinj. S druge strane valja primijetiti da među tim zahvalnicama i darovima nalazimo sve vrste prije spomenutih »ex-voto« darova.

U zahvalnim darovima izražava se zahvalnost za trajnu Marijinu pomoć u životu: »Nebeska Majko! Nikada me nisi odbila kadgod sam milost od tebe zaprosila. Nebrojeno puta ti se zahvaljujem.«¹⁵ Bogorodica je izvor snage mnogim brakovima: »Kroz cijelo vrijeme našega braka bila si nam pomoćnica jaka. Hvala Ti, Majko. Pod okrilje Tvoje stavljamo potomstvo svoje, zakrili ga, Majko.«¹⁶ Brojne obitelji našle su opet svoju sreću i slogu po zagovoru Djevice iz Nazareta: »Draga Majko Božja, puno ti hvala na uslišanoj molitvi, što sam se pomirila s mužem. Daj da dalje živimo u miru Božjem. Majko, moli svoga Sina i Oca nebeskoga da mi da djecu i da moja mlađa kćerka završi školu te da vlada mir i blagoslov u kući.«¹⁷ Nakon drugoga svjetskog rata mnogi naši sunarodnjaci napustili su rodnu grudu i pošli u tuđinu tražiti bolje uvjete života. Ali žudnja za domovinom bila je trajno prisutna u njihovim srcima: »Majčice mila! Hvala ti za sretan povratak u moju dragu domovinu. Molim te za zdravlje mojih roditelja, pomoz mi mojoj mami i ocu da dožive duboku starost, štiti moju dobru mamu od nepravde. Pomoz mi mojoj kćeri da sretno diplomira na univerzitetu u inozemstvu.«¹⁸ Poroci i mane djece nanose roditeljima neprilike i boli. Upravo zato roditelji često mole Mariju za pomoć i veoma su zahvalni zbog tih uslišanja: »Zahvaljujem ti Majko Božja Trsatska što si mi pomogla da se moj sin oslobodi poroka pijanstva i što si po toj pomoći povratila vedrinu i sreću cijeloj našoj obitelji – zahvalna majka.«¹⁹ Pomorci, zatečeni u olujama, često se utječu Bogorodici za izbavljenje, a nakon toga »ex-voto« darovima izražavaju svoju duboku zahvalnost: »Zahvaljujem Gospi Trsatskoj, što je mene i čitavu posadu spasila od nesreće i što nas je sve dovela sretno svojim kućama. Neka i ubuduće čuva mene i sve pomorce.«²⁰ Roditelji zahvaljuju za zdravlje djece: »Hvala Ti Majko Božja Bistrička za ozdravljenje kćeri. Pomoz mi nam i dalje.«²¹ Djeca zahvaljuju za zdravlje roditelja: »Hvala ti Majko Božja za ozdravljenje moga tate.«²² Žene zahvaljuju za ozdravljenje svojih muževa: »Hvala ti Majko Božja Bistrička za

¹⁵ *Marijin Trsat*, g. 9, br. 4 (1975), str. 10.

¹⁶ MARIJA BISTRICA, Natpisi »ex-voto« u arkadama svetišta; usp. J. BUTURAC, *Marija Bistrica 1209–1980. Povijest župe i prošteništa*, Zagreb, HKD sv. Ćirila i Metoda, 1981; L. CINDORI, *Milosna uslišanja Majke Božje Bistričke u slici i riječi prema starim zapisima*, Marija Bistrica, 1987; ISTI, *Ime Tvoje kad čujem. Hodočasnički put k Majci Božjoj Bistričkoj*, Marija Bistrica, 1991; B. BUDA, *Proštenište Marija Bistrica. Pokušaj teoloških prosudbi*, Bogorodica u hrvatskom narodu, Zbornik radova Prvog hrvatskog mariološkog kongresa, Split, 9. i 10. rujna 1976, Zagreb, KS, 1978, str. 245–254.

¹⁷ *Marijin Trsat*, g. 11, br. 3 (1977), str. 10.

¹⁸ *Marijin Trsat*, g. 15, br. 3 (1981), str. 11.

¹⁹ *Marijin Trsat*, g. 20, br. 7 (1986), str. 8.

²⁰ *Marijin Trsat*, g. 18, br. 1 (1984), str. 12.

²¹ MARIJA BISTRICA, Natpisi »ex-voto« u arkadama svetišta.

²² MARIJA BISTRICA, Natpisi »ex-voto« u arkadama svetišta.

ozdravljenje supruga Martina. Daruj zdravlje obitelji Hudić i Gustin.«²³ Svjedoci smo brojnih prometnih nesreća koje su nerijetko rezultat ljudske nepažnje, premorenosti ili nepoštivanja prometnih uputa i propisa. I u tim časovima Marijini štovatelji najprije joj se obraćaju a potom zahvaljuju: »Sveta Marijo! Hvala ti što sam ostala živa u saobraćajnoj nesreći, pa tako mogu posjetiti tvoj sveti hram. Još te molim da čuvaš moju vezu da ti budem sretna. Čuvaj moju mamu.«²⁴ Radosni su i zbog toga što su uspjeli sačuvati i život drugih sudionika u prometu: »Hvala Majci Božjoj Bistričkoj za očuvani tuđi život u saobraćajnoj nesreći.«²⁵ Majci Božjoj zahvaljuju nakon uspješno položenih ispita: »Draga Majko! Hvala ti što sam uz tvoju pomoć položila zadnji i teši ispit, te sačuvala pravo na daljnje studiranje. Hvala ti, a ti se i dalje moli za mene, mamu i sestre i budi uvijek uz nas u zdravlju i sreći.«²⁶ Majke zahvaljuju za novorođenu djecu: »Majko Trsatska! Hvala ti na divnoj kćerkici koju sam rodila, moleći se, lako. Molim te da joj daš zdravlje, sreću i da nam svima u kući bude na veselje. Moli za sve nas da budemo zdravi i obrani nas od zlih ljudi. Vječno zahvalna.«²⁷ Osim zahvala za pomoć u tjelesnim nedaćama, Djevici iz Nazareta zahvaljuje se i za duhovne, milosne pomoći: »Zahvaljujem se dragoj Gospi Sinjskoj na primljenim milostima koje mi je od Boga isprosila. Dragaa Gospe, i dalje se stavljam pod tvoju zaštitu i preporučujem ti svoju obitelj«;²⁸ za redovničko zvanje: »Hvala ti majko za ova dva dana duhovne obnove. Hvala ti i za onu milost koju sam molila prije godinu dana da me prime u samostan. Ti si me, Majko, uslišila i zato hvala ti! Katarina«;²⁹ za dar svećeništva: »Zagovoru Majke Božje Bistričke zahvaljuje svoje zvanje svećenik Josip Koprek i moli milost konačne ustrajnosti.«³⁰

U »ex-voto« darovima umilostivljenja (prozbenim darovima) izražena je sva raznolikost osobnih i zajedničkih briga i problema s kojima se naši ljudi susreću u svagdanjem životu. Mariji se upućuje molba za još nerođenu djecu: »Majko Božja Trsatska, usliši moju molbu za još nerođenu djecu koju majke same ubijaju. Daj mi hrabrosti i ljubavi da nikad ne počinim taj zločin. Budi mi na pomoći u zadnjem času života da umrem izmirena s Bogom. Zahvalna studentica E. Dorev.«³¹ Dok jedni ne žele prihvatiti djecu, dotle drugi opet za njom vape: »Majko Božja Trsatska! Ti najbolje znaš što je sreća pa nas usreći i pomoz nam da dobijemo dijete i da budemo sretni pod tvojim okriljem.«³² Djeca su Božji

²³ MARIJA BISTRICA, Natpisi »ex-voto« u arkadama svetišta.

²⁴ *Marijin Trsat*, g. 10, br. 2 (1976), str. 11.

²⁵ MARIJA BISTRICA, Natpisi »ex-voto« u arkadama svetišta.

²⁶ *Marijin Trsat*, g. 16, br. 1 (1982), str. 11.

²⁷ *Marijin Trsat*, g. 13, br. 1 (1979), str. 11.

²⁸ *Marija*, g. 18, br. 12 (1980), str. 393.

²⁹ *Marijin Trsat*, g. 19, br. 2 (1985), str. 12.

³⁰ MARIJA BISTRICA, Natpisi »ex-voto« u arkadama svetišta.

³¹ *Marijin Trsat*, g. 1, br. 1 (1967), str. 15.

³² *Marijin Trsat*, g. 16, br. 1 (1982), str. 11.

dar i ima ih koji mole za brojnu obitelj: »Majko Božja Bistrička! Hvala ti za sve. Podari nam još djece i sretnu obitelj.«³³ Česti predmet »ex-voto« umilostivljenja (prozbenih) darova jesu molbe upravljene Bogorodici za mornare: »Draga Majčice Trsatska! Molim te čuvaj mi supruga na moru. Podaj mu mirno more i što lakši i sretniji povratak. Mojoj maloj kćerkici zdravlje kao i mir Božji u kući. Majčice Trsatska molim vas uslišite mi molitve. Hvala za sretan porod. Hvala unaprijed.«³⁴ U važnim životnim trenucima, kao što je ženidba, mladi dolaze u Marijina svetišta i mole za pomoć i ustrajnost: »Draga Majčice Trsatska došli smo k tebi uoči našeg vjenčanja da te od srca molimo za pomoć i ustrajnost u životu. Budi nam uvijek na pomoći i čuvaj nas od svega zla. Molimo te i za naše roditelje, daj im zdravlje i izlij svoj blagoslov na njih i na nas. Hvala ti, Marijo, za sve dobro koje smo u životu primili.«³⁵ Moli se i za izbor pravoga zanimanja: »Molim dragu Gospu da mi isprosi od svoga Sina milost da odaberem pravo zanimanje i da se bez poteškoća upišem u slijedeći razred.«³⁶

Suvremene marijanske zahvalnice i »ex-voto« darovi pokazuju da vjernici dosta često mole za očuvanje duhovnih vrednota: »Marijo, čuvaj nas od očaja. Ne daj da izgubimo ideale. Vodi nas kroz svakodnevne tegobe. Daj da mi mladi sačuvamo čistoću naših duša jer štampa i sva moguća propaganda razorno djeluje na naše još uvijek neiskusne duše. Marijo budi s nama.«³⁷ Vjernici misle i na zadnje trenutke života i mole za smrt u Božjoj milosti: »Ne bojim se muka i smrti, ali prije nego li odem s ovoga svijeta pred Božji sud, htio bih otići u Božjoj milosti. Htio bih još živjeti da mogu svoju prošlost dobro okajati i doprijeti širenju časti i slave Bl. D. Marije, i Kristovom apostolatu.«³⁸

Profilaktički (zaštitni) »ex-voto« darovi također su prisutni u našim marijanskim svetištima, u kojima se traži Bogorodičina zaštita u svagdanjem životu. Evo primjera: »Draga Majko Isusova i moja. Čuvaj mene i moju djecu raspršenu po svijetu. Daj nam mir duši i zdravlje tijelu, slatka naša dobra Majko.«³⁹ Mariji se upravljaju prošnje za zaštitu od raznih životnih nesreća i neprilika: »Marija, prosim te v imenu cele družine, da bi nas varovala vseg nezgod – prometnih nesreć in daj v našo družino več Božjega blagoslova. Vnaprej hvala Ti, Marija.«⁴⁰ U Djevice iz Nazareta traži se snaga i mudrost, toliko potrebne u svagdanjem životu: »Gospodo! Evo me opet na tvom brežuljku. Kao i uvijek, došla sam da tražim. Mi ljudi smo slabi i nemoćni pred životom i uvijek nam treba snage i mudrosti. Molim Te za sreću, za sve što je lijepo, molim Te da me čuvaš i paziš, jer ja sama ne znam što je dobro da učinim kad se nađem na raskršću – I Ti si bila čovjek na

³³ MARIJA BISTRICA, Natpisi »ex-voto« u arkadama svetišta.

³⁴ *Marijin Trsat*, g. 13, br. 4 (1979), str. 11.

³⁵ *Marijin Trsat*, g. 16, br. 4 (1982), str. 12.

³⁶ *Marija*, g. 18, br. 12 (1980), str. 393.

³⁷ *Marijin Trsat*, g. 10, br. 2 (1976), str. 11.

³⁸ *Gospa Sinjska*. Glasilo njezina svetišta, g. 1, br. 1 (1974), str. 13.

³⁹ *Marijin Trsat*, g. 8, br. 3 (1974), str. 11.

⁴⁰ *Marijin Trsat*, g. 13, br. 1 (1979), str. 11.

ovoj zemlji i znaš što znači patiti i biti nemoćan i mali. Zato osjećam da ćeš me Ti najbolje razumjeti i najbolje pomoći. Hvala Ti!»⁴¹

III. TEOLOŠKI OSVRT NA ZAHVALNICE I DAROVE »EX-VOTO«

Zahvalnice i »ex-voto« darovi hrvatskih marijanskih svetišta po sadržaju i obliku veoma su slični onima na Zapadu. Moli se i zahvaljuje za brojna uslišanja u materijalnim i duhovnim potrebama. U hodočasničkim središtima uz more velik dio zahvalnica očituje brige i teškoće mornara, ribara i njihovih obitelji, dok su oni iz unutrašnjosti više odraz problema vezanih uz zemljoradnički i krajiški način života: zahvale za obilnu berbu, spas od požara gromom udarene žitnice, oslobođenje iz turskog ropstva, sretan povratak iz ratnog zarobljeništva i slično. U novije vrijeme specifičnost pojedinih naših svetišta sve više se gubi te su zahvalnice i »ex-voto« darovi u svim hodočasničkim središtima veoma slični. Jedan od razloga za to zasigurno je i lakoća putovanja te se ljudi suvremenim prometnim sredstvima veoma lako odlučuju i za hodočašća u druga i udaljenija marijanska svetišta. A sada nešto o zahvalnicama i darovima »ex-voto« pod teološkim vidom.

1. Marijanski naslovi zahvalnica i »ex-voto« darova

Najčešći naslov kojim se vjernici služe u svim vrstama zahvalnica i »ex-voto« darova jest izraz *Majka Božja*: »Hvala Ti Majko Božja na svemu. Bože neka bude volja Tvoja.«⁴² Rado se povezuju naslovi *Majko Božja* i *majko naša*: »Draga Majko Božja i majko naša! Prosim te za zdravlje moga sina. Uzmi mi oba sina pod svoje okrilje te ih vodi na duhovnom i tjelesnom putu prema vječnom spasenju. Vрати mir i ljubav u moju obitelj, te daj da se svi skupa nađemo u vječnom blaženstvu.«⁴³ Nije rijedak slučaj da zahvalnice jednostavno upotrebljavaju izraz *Majko*: »Hvala Ti, Majko, za pomoć u bolesti i za uspješan završetak studija.«⁴⁴ Deminutivom *Majčice* izražava se sentimentalnost i bliskost osjećanja darovatelja zahvalnice: »Draga Majčice, povrati mi supruga iz Njemačke živog i zdravog, meni i našoj troje djece. Daj da zajedno sa svom obitelji u novoj kući uživamo u zdravlju mir Božji i blagoslov.«⁴⁵ Osim dosad spomenutih marijanskih naslova zahvalnica čest je izraz *Marija*: Marijo, hvala ti što si nam spasila sina u nesreći.«⁴⁶ Kod određenog broja »ex-voto« darova Mariju se naziva *Majkom milosti*, *Majkom milosrda*: »O Marijo, Majko milosti, Majko milosr-

⁴¹ *Marijin Trsat*, g. 12, br. 4 (1978), str. 11.

⁴² MARIJA BISTRICA, Natpisi »ex-voto« u arkadama svetišta.

⁴³ *Marijin Trsat*, g. 14, br. 1 (1980), str. 11.

⁴⁴ MARIJA BISTRICA, Natpisi »ex-voto« u arkadama svetišta.

⁴⁵ *Marijin Trsat*, g. 13, br. 4 (1979), str. 11.

⁴⁶ MARIJA BISTRICA, Natpisi »ex-voto« u arkadama svetišta.

đa. Ti znaš moju tešku nevolju i muku koja je gora od bilo koje bolesti i mane, a ja ne znam zapravo što je. Znam da je sretniji slijepac i sakat od mene. Iz dana u dan propadam sve više i više, kako tijelo još više i duša. Ne znam ni sam gdje ću ovako završiti. Sam si pomoći ne mogu a ne znam na koja vrata da pođem da pomoći potražim ako je još uopće može biti. Jedino kod Gospoda ako mi se htjedne smilovati, ako sam toga vrijedan. Ti me, draga Majko zgovori i isprosi tračak svoje milosti za mene kod Oca našega da mi se smiluje, da budem onakav kakav sam trebao biti. Uzmi me i vodi svojom svetom rukom pravim putem da ne zalutam. Tvoj Ivo.«⁴⁷ Marija je, nadalje, *Nebeska Majka – Kraljica mira*: »Nebeskoj Majci – Kraljici mira, u znak zahvalnosti za dobivene milosti. Dan mira '85.«⁴⁸ U zahvalnicama i »ex-voto« darovima, osobito u svetištu Mariji Bistrici, naši vjernici Bogorodicu često nazivaju *Kraljicom Hrvata*: »Hvala ti Majko Božja, kraljice Hrvata. Pomozi nam i dalje.«⁴⁹ Djevicu iz Nazareta moli se kao *utočište grešnika*: »Marijo, utočište grešnika, pomози mi da se obratim«,⁵⁰ kao *bezgrešnu*: »Marijo bez grijeha začeta moli za nas koji se tebi utječemo«⁵¹ ili kao *svemoguću*: »Majko svemoguća! Moj život bez vire u Boga i tebe ne bi značio ništa. Sritan sam što osiđam Božje prisustvo u svom srcu. Znam da jedino pomoću Tvoje pomoći mogu biti osvjetljeni putovi moga života.«⁵²

Uz dosad spomenute marijanske naslove, od kojih neki zasigurno proizlaze iz Litanija Majke Božje, nerijetko se čuje i *Majko premila*: »Majko premila, molim te čuvaj i štiti sve koji se tebi utječu. Podari ih srećom, istinom i vjerom u jedinoga živoga Boga. Budi nam uvijek milostiva.«⁵³ S puno pouzdanja u Marijin zagovor i njezinu pomoć vjernici hodočaste u njezina svetišta a na zahvalnicama i »ex-voto« darovima nazivaju je *najvjernija*: »Najvjernija! probudi u meni iskrenost, daj mi snage za veći rad popraćen zdravljem i srećom. Daj mi sve ono što mi je potrebno da izvršim tvoj plan koji imaš sa mnom. Hvala od sveg srca.«⁵⁴

2. Usmjerenost zahvalnica i »ex-voto« darova

Najveći dio »ex-voto« darova i zahvalnica po marijanskim svetištima diljem Hrvatske naprosto je izražaj zahvalnosti prema Majci Božjoj po čijem su se zagovoru i prošnji ostvarila brojna uslišanja. Drugi su opet pokazatelj zahvalnosti prema Bogu, koji je po Marijinom posredovanju udijelio milosti i pomoći za

⁴⁷ *Marijin Trsat*, g. 16, br. 1 (1982), str. 11.

⁴⁸ MARIJA BISTRICA, Natpisi »ex-voto« u arkadama svetišta.

⁴⁹ MARIJA BISTRICA, Natpisi »ex-voto« u arkadama svetišta.

⁵⁰ MARIJA BISTRICA, Natpisi »ex-voto« u arkadama svetišta.

⁵¹ MARIJA BISTRICA, Natpisi »ex-voto« u arkadama svetišta.

⁵² *Marijin Trsat*, g. 6, br. 4 (1972), str. 5.

⁵³ *Marijin Trsat*, g. 10, br. 2 (1976), str. 11.

⁵⁴ *Marijin Trsat*, g. 18, br. 2 (1984), str. 16.

koje se molilo: »Zahvaljujem se dragoj Gospi Sinjskoj na primljenim milostima, koje mi je od Boga isprosila. Dragga Gospe, i dalje se stavljam pod tvoju zaštitu i preporučujem ti svoju obitelj.«⁵⁵ Popriličan broj zahvalnica i »ex-voto« darova kristološkog je usmjerenja: »Zahvaljujem Isusu Kristu i njegovoj majci Mariji i dušama u čistilištu koji me pomažu u svakoj mojoj potrebi. I ubuduće im se preporučujem«⁵⁶ ili »Zahvaljujem se Srcu Isusovu te zagovoru Majke Božje Bistričke i sv. Nikoli Taveliću na poboljšanju zdravlja. I dalje im preporučujem sebe i svoju djecu koja su daleko od Boga. Preporučujem i svojih osam unučica da ih Majka Božja primi pod svoje okrilje, a sina da mi obrati.«⁵⁷ U našim marijanskim hodočasničkim središtima nailazimo i na zahvalnice pneumatološkog karaktera: »Zahvaljujem Duhu Svetom i Majci Mariji na primljenim milostima. I dalje stavljam pod njihovu zaštitu sebe i svoju obitelj.«⁵⁸ I trinitarni je vid prisutan: »Zahvaljujem Presvetom Trojstvu i bl. Djevici na svim dobivenim milostima. Preporučujem im i dalje sebe i sve svoje u Domovini i u svijetu«⁵⁹ ili »Od srca hvala Presv. Trojstvu, Majci Božjoj i svecima što je moj suprug, pored teških bolova koje je podnio, ipak bez bolova mirno i tiho umro.«⁶⁰

Zahvalnice i »ex-voto« darovi naših marijanskih svetišta nerijetko su izraz suvremenih ekumenskih nastojanja. K Mariji se utječu i nekatolici: »Draga Majko Božja Trsatska! Nisam katoličke vjere, ali mislim da to ne smije razdvajati ljude međusobno jer Bog je jedan za sve ljude na svijetu. Zato ti se molim da mi oprostiš moje grijeha i da mi pomogneš u životu. Čini mi se da, iako sam mlad da sam vrlo nesređen. Želio bih da svojom svirkom mogu sebi na pošten način osigurati dobro kao i mojoj obitelji i prijateljima koji su mi vjerni i iskreni.«⁶¹ Majci Božjoj mole se i pripadnici islamske vjeroispovijesti: »Zar Isus nije rekao: 'Moli se u samoći'. Žao mi je što ne mogu da se pokrstim. Ja vjerujem u Muhameda, zato Majko, predajem Ti se, pomози mi.«⁶²

ZAKLJUČAK

Zahvalnice i »ex-voto« darovi najpoznatijih hrvatskih marijanskih svetišta (Marija Bistrica, Trsat, Sinj) pokazatelji su briga i teškoća s kojima se susreću naši suvremenici. Mariji se zahvaljuje za brojna milosna uslišanja i preporučuje se i ubuduće. Nju se često prikazuje kao pomoćnicu kršćana i moćnu zagovornicu u tjelesnim i duhovnim potrebama koje ona izručuje Božjoj dobroti. Više od petnaestak raznih marijanskih naslova, nazočnih u zahvalnicama, izraz su

⁵⁵ *Marija*, g. 18, br. 12 (1980), str. 393.

⁵⁶ *Marija*, g. 22, br. 7-8-9 (1984), str. 279.

⁵⁷ *Marija*, g. 8, br. 8 (1970), str. 380.

⁵⁸ *Marija*, g. 20, br. 6 (1982), str. 235.

⁵⁹ *Marija*, g. 22, br. 3 (1984), str. 118.

⁶⁰ *Marija*, g. 22, br. 6 (1984), str. 239.

⁶¹ *Marijin Trsat*, g. 15, br. 4 (1981), str. 16.

⁶² *Marijin Trsat*, g. 19, br. 2 (1985), str. 12.

velikog i svekolikog pouzdanja u moćan Marijin zagovor. Ona je Majka Kristova ali i Majka Crkve. U njezina svetišta dolaze i traže pomoć ne samo katolici nego i nekatolici te pripadnici nekršćanskih religija.

Resumé

Plaquette de remerciement et »ex-voto« offrandes dans les sanctuaires croates les plus connus (Marija Bistrica, Trsat, Sinj) manifestent les soucis et les difficultés avec lesquelles sont confrontés nos contemporains. On remercie Marie pour les nombreux exaucements miséricordieux et on se recommande pour le futur. Elle est très souvent représentée comme aide et avocate dans les besoins corporels et spirituels qu'elle porte devant la bonté divine. Plus de quinze titres mariales (Marie, Mère de Dieu, La vierge immaculée, Le refuge des pécheurs, Mère de la grâce, La reine des Croates etc.) qu'on rencontre sur les plaquettes de remerciement témoignent d'une confiance inébranlable à l'intercession puissante de Marie. Elle est la Mère du Christ et la Mère de l'Eglise. Dans ses sanctuaires viennent pour chercher l'aide pas seulement catholiques mais aussi les non-catholiques et les membres des confessions non-crétiennes.